

CONVERSA

Sebastià Delclós

ENGINYER FORESTAL,
BON CONEIXEDOR
DEL PAÍS I ACTIVISTA
INCOMBUSTIBLE

RETRAT DE FAMÍLIA

Els Prat Grabulosa

ELS DE LA CASA NOVA DE
POU DE NAVATA SÓN ELS
DARRERS PAGESOS
DEL POBLE

PERFILS

Manuel Costa-Pau

EDITOR, ESCRIPTOR
I TRADUCTOR, FILL
DE GARRIGUELLA

Esteve Ripoll

PASTISSER, FLEQUER
I HOME DE TEATRE DE
CASTELLÓ D'EMPÚRIES

Miquel Casteis

CAPELLÀ DEL SANTUARI
DE LA SALUT DE
TERRADES DES DE FA
MÉS DE 50 ANYS

François Bernadi

PESCADOR, PINTOR
I ESCRIPTOR NASCUT
A COTLLIURE

Pere Manzanares

UN DELS FUNDADORS
DE RÀDIO ARRELS
DE PERPINYÀ

INDRET

La Vajol

UNA MIRADA...

**Les gorges
de la Fou**

A PEU

**De Maçanet
a Sant Llorenç**

**De la Pelosa a cap
Norfeu, a Roses**

alberes

www.alberes.cat

DOSSIER

LA CACERA

47 planes que ens parlen
d'anar a parar ballestes,
de la cacera del conill, dels
caçaires de cabirols, d'anar
'a passar la guilla', de les
colles senglaneres... en
definitiva, d'una afició ben
arrelada al país

Descarregant...

Carrega't de cultura amb Alberes

A iQUIOSC.cat hi trobaràs les millors publicacions en català.
Descarrega-les al teu dispositiu mòbil o llegeix-les des del navegador.
Gaudeix de la cultura quan vulguis, on vulguis i en la nostra llengua.

iQUIOSC.cat

DIRECTOR >

David Pujol i Fabrelles
david@alberes.cat

REDACCIÓ >

Telèfon 972 46 29 29
revista@alberes.cat

COL·LABORADORS D'AQUEST NÚMERO >

Fernando Aísa
José Luis Bartolomé
Pitu Basart
Miquel Bataller
Montserrat Batllósera
Maria Bertran
Lurdes Boix
Joan Budó
Montserrat Cailà
Martina Camiade
Jordi Canet
Josep Clara
Francesc Cruanyes
Josep M. Dacosta
Jean-Paul Escudero
Xavier Febrés
Carla Ferrerós
Joan Ferrerós
Isabel Guzmán
Mercè Illa
Joan Juanola
Josefa Juanola
Jean Pierre Lacombe
Roger Lleixà
Josep Marés
Cristina Masanés
Francesc Montero
David Moré
Rosa M. Moret
Anna M. Oliva
Marta Palomerias
Joan A. Parés
Josep Pérez
Josep Playà Maset
Arnald Plujà
Joan Antoni Poch
Jordi Puig
Manel Puig
Josep Puigbert
Enric Pujol
Aniol Resclosa i Planes
Dúnia Riera
Andreu del Río
Marisa Roig
Pere Roura
Erika Serna
David Serra
Lluís Serrano
Joaquim Tremoleda
Núria Trobajo
Josep Vallis
Marta Vázquez
Anna M. Velaz
Rosana Vidal
Cristina Vilà
Pep Vila

EDICIÓ DE TEXTOS >

Roser Bech Padrosa

IMPRESSIÓ > Agpograf

DISTRIBUCIÓ > GLV

DIPÒSIT LEGAL > GI-460-2009

ISSN > 2013-6846

eg

EDITORIAL GAVARRÉS

Germà Agustí, 1
17244 Cassà de la Selva
Telèfon 972 46 29 29
www.editorialgavarres.cat

DIRECTOR EDITORIAL >

Àngel Madrià
angel@editorialgavarres.cat

COORDINADORA DE PROJECTES >

Dolors Roset
dolors@editorialgavarres.cat

DIRECTOR D'ART >

Jon Giere

DEPARTAMENT COMERCIAL >

Telèfon 972 46 29 29
comercial@editorialgavarres.cat

SUBSCRIPCIONS I ADMINISTRACIÓ >

Eva Rodríguez i Eva Batlle
Telèfon 972 46 29 29
comercial@editorialgavarres.cat

ALTRES PUBLICACIONS >

www.cadipedraforca.cat
www.garrotxes.cat
www.gavarres.com
www.revistagirones.cat

PUBLICACIÓ ASSOCIADA A >

30cap

editors de revistes i publicacions digitals

FOTO DE PORTADA:
COMPOSICIÓ REALITZADA
AMB OBJECTES CEDITS PER
EN JOAN BECH DE CABANES.
AUTOR: JOAN JUANOLA

SUMARI

4-5

PRIMERS RELLEUS TRAMUNTANA, PRIMER AMOR

FRANCESC CRUANYES (TEXT) // JOAN ANTONI POCH (IL·LUSTRACIÓ)

7-11

ACTUALITAT

12-17

CONVERSA SEBASTIÀ DELCLÓS

DAVID PUJOL (TEXT) // ROGER LLEIXÀ (FOTOGRAFIA)

18-22

RETRAT DE FAMÍLIA ELS PRAT GRABULOSA DE NAVATA

CRISTINA VILÀ (TEXT) // ROSANA VIDAL (FOTOGRAFIA)

24-33

PERFILS

MANUEL COSTA-PAU / ESTEVE RIPOLL / MIQUEL CASTEIS FRANÇOIS BERNADI / PERE MANZANARES

ENRIC PUJOL, CRISTINA MASANÉS, PITU BASART, MONTSERRAT BATLLOSERÀ I XAVIER FEBRÉS (TEXT)
ANIOL RESCLOSA I PLANES, MANEL PUIG, DAVID PUJOL I JOAN A. PARÉS (FOTOGRAFIA)

35-83

DOSSIER LA CACERA

DAVID PUJOL (COORDINACIÓ)

85-99

PATRIMONI

ARQUITECTURA // HISTÒRIA // LLENGUA // LITERATURA
FAUNA // PLANTES I REMEIS

100-103

INDRET LA VAJOL

MARTA PALOMERAS (TEXT) // ROSANA VIDAL I DAVID PUJOL (FOTOGRAFIA)

104-107

UNA MIRADA EN EL PAISATGE LES GORGES DE LA FOU

CRISTINA MASANÉS (TEXT) // JORDI PUIG (FOTOGRAFIA)

108-111

A PEU

DE MAÇANET A SANT LLORENÇ DE CERCANS

JOSEP PUIGBERT (TEXT I FOTOGRAFIA)

DE LA PELOSA A CAP NORFEU

JOSEP M. DACOSTA (TEXT I FOTOGRAFIA)

MEMÒRIA FOTOGRÀFICA MITJANS DE TRANSPORT

JOSEFA JUANOLA (RECERCA FOTOGRÀFICA)

conversa amb l'enginyer tècnic forestal Sebastià Delclós.

L'ESCRITOR FRANCÈS JEAN GIONO DIU QUE ES POT FER EL RETRAT D'UNA PERSONA FENT EL RETRAT DEL SEU PAISATGE. LA FOTOGRAFIA D'EN SEBASTIÀ DELCLÓS –PITRUC PERALS AMICS I CONEGUTS– ES PODRIA FER A PARTIR DEL DIBUIX DE LA FIGUERES DE LA POSTGUERRA I POSTERIORMENT DE LA DEMOCRÀCIA PERÒ, SOBRETOT, A PARTIR DEL RETRAT DE L'ALBERA I DE L'EMPORDÀ EN GENERAL. NO SÉ SI QUEDA CAP PAM D'AQUEST PAÍS QUE EN PITRUC NO HAGI CAMEJAT: SI HI ÉS, JA EL TREPITJARÀ, PERQUÈ ENCARA LI QUEDEN MOLTES FORCES.

DAVID PUJOL TEXT

ROGER LLEIXÀ FOTOGRAFIA

Sebastià Delclós

–La gent et coneix com a Pitruc. D'on surt, aquest motiu?

–«El meu pare va ser un dels combatents de la *División Azul*, la unitat de voluntaris espanyols que van servir a Hitler durant la Segona Guerra Mundial. De fet, ell no va ser voluntari sinó que li va tocar. Cap al final de la guerra el meu pare va salvar una noia, que es deia Pitruska, de ser violada...»

–No cal que segueixis: ja m'has aixecat prou la camisa. Em pots explicar la veritat?

–«És molt senzill: com que el meu pare també es deia Sebastià, per evitar confusions em deia Pitruc.»

–Encara vius sense televisor ni ordinador?

–«Sí, no en tinc.»

–Però tens un domini d'Internet –www.pitruc.com–, oi?

–«Val més que no expliquem res: que la gent s'hi connecti...»

–Has portat mai vestit i corbata?

–«Només quan era jove, el dia que havia de fer autoestop. D'aquesta manera em pujaven més.»

–On vas néixer?

–«El 28 de juny de 1948, al carrer Sant Pau, número 37.»

–O sigui que vas anar a estudi a Figueres.

–«Sí, primer a les escoles nacionals –l'actual col·legi Joaquim Cusí– i després, quan vaig tenir cinc o sis anys, als Fossos. Només vaig fer, a les escoles nacionals, l'etapa de caganius.»

DAVID PUJOL. La Bisbal d'Empordà, 1965. Mestre i pedagog.
ROGER LLEIXÀ. Girona, 1982. Fotògraf

retrat de família Els Prat Grabulosa de Navata.

LA VIDA NO ELS HA TRACTAT MALAMENT, SE SINCERA RAFEL PRAT, PERÒ TAMBÉ ELS PODRIA HAVER ANAT MILLOR. ELS PRAT GRABULOSA S'HAN CONVERTIT EN L'ÚNICA FAMÍLIA DE PAGESOS QUE QUEDA A NAVATA, ENTESA LA PAGESIA COM UN 'MODUS VIVENDI'. TENEN VAQUES DE LLET I PORCS D'ENGREIX. LA SEVA GRANJA ÉS UN EXEMPLE D'ADAPTACIÓ ALS NOUS TEMPS. NO ELS FALTA AMBICIÓ PER MIRAR ENDAVANT. LA VOLUNTAT ÉS PROSPERAR. TENEN LA FÓRMULA I L'APLIQUEN: TREBALL EN EQUIP I SENSE PAUSA.

CRISTINA VILÀ TEXT

ROSANA VIDAL FOTOGRAFIA

Els últims pagesos de Navata

La casa pairal de la família Prat Grabulosa, coneguda com la Casa Nova de Pou, a Navata, és modesta, una casa de pagès que destil·la autenticitat i que recull les vivències de les cinc generacions que s'han aixoplugat entre les seves parets. Una gran fotografia de la casa, captada des de l'aire, presideix el menjador. Seiem al voltant de la taula per fer memòria del que van ser els inicis del mas, dels qui ja no hi són i del que és ara. També del futur d'aquesta explotació ramadera, amb vaques de llet i porcs, l'única que queda al poble entesa com a negoci familiar i no com una granja integrada, model molt estès

d'uns anys ençà.

Aquí, entre aquestes parets, va néixer Pilar Cufí Lladó just fa ara setanta anys. El seu pare, en Jaume Cufí Puig, era un masover de Vilanant que vivia a Cistella. En Jaume seguia la petjada familiar ja que el seu pare també era pagès. Després de la mort del patriarca i d'un germà, en Jaume va decidir instal·lar-se a la Casa Nova de Pou amb la seva mare per seguir fent de masovers. Era pels volts de l'any 1934. «Quan el pare va venir, la casa pairal era aquí mateixa però molt més petita. No tenia ni coberts ni res i només hi havia una cabana petita darrere on s'estaven les vaques»,

recorda la seva filla, Pilar Cufí. L'ampliació i reforma de la casa no es va fer fins al cap de quaranta anys.

Quan en Jaume es va instal·lar a Navata era solter. El 1942, però, es va casar amb Teresa Lladó Costa, una jove que havia quedat vídua amb una filla de dos anys, Maria Guillaume Lladó. La Teresa havia nascut a Cabanelles però la vida la va dur fins a Lladó, on es va instal·lar amb els seus pares. Va ser allà on va conèixer el seu primer marit que va morir del tifus al cap de poc de casats, just el temps per veure néixer la seva filla. Fruit del segon matrimoni amb en Jaume, doncs, van néixer la Pilar i la Carme

CRISTINA VILÀ. Figueres, 1972. Periodista

ROSANA VIDAL. Cabezeueta del Valle (Càceres), 1983. Fotoperiodista

Cufí. La gran, Maria Guillaume Lladó, va traspasar força jove, als 56 anys.

Arrendament cotat. Pilar Cufí guarda molts records d'aquells anys d'infantesa i joventut, vinculats, però, a la duresa del treball a pagès. Aleshores no hi havia res mecanitzat, els tractors eren una quimera i tot es feia a mà o amb l'ajuda dels animals de tir. «Totes les germanes treballàvem molt: des de cavar, lligar bales, munyir a mà...», explica. Conreaven la terra, plantaven cereals, tenien cura de vaques i porcs. La família disposava de l'anomenat arrendament cotat, és a dir, pagaven un

tant fix a l'any al propietari de les terres. En aquells anys hi havia molts tipus de tractes entre propietaris i masovers: terços, mitges... «Cadascú agafava el que podia», reconeix Pilar Cufí. El 1966, quan tenia 22 anys, es va casar amb en Jaume Prat Bartis, un jove d'Avinyonet de Puigventós. Era mecànic i xofer però en casar-se la seva vida va fer un tomb i es va dedicar a fer de pagès. De fet, per a ell va ser tornar als orígens perquè la seva família ja n'era, de pagès.

Aleshores, a la Casa Nova de Pou menaven unes setanta vessanes de terra i en Jaume combinava la feina a casa amb anar a jornal. «Abans un es guanya-

va la vida anant a jornal, ara no et surt gaire a compte», reconeix Rafel Prat, fill d'en Jaume i la Pilar, que també va seguir aquesta pràctica durant anys per anar finançant la costosa maquinària que es necessita per tirar endavant l'explotació. El pare, però, va anar abandonant-ho al cap d'un temps, just quan van augmentar la feina agafant més terres del mateix propietari de can Pou.

En Rafel Prat va acabar els estudis primaris i, tot i que es va plantejar seguir estudiant, va plegar. «Molt de llibre i poca pràctica. No era *lo meu*», reconeix somrient. Això no va ser un contratemps. Tota la vida l'havia viscuda a

D'esquerra a dreta, l'Olga Prat, en Gerard Prat, la Rosa M. Grabulosa, en Rafel Prat i la Pilar Cufí, davant de la Casa Nova de Pou, de Navata.

MEMÒRIA FOTOGRÀFICA > MITJANS DE TRANSPORT

M3

Antic cotxe de morts de Navata davant l'edifici de la Hermandad Sindical Local de Labradores y Ganaderos.

ANY: AL VOLTANT DE 1970

AUTOR: DESCONEGUT

PROCEDÈNCIA: COL·LECCIÓ D'IMATGES DE L'ACAE

M4

Dues noies de Cistella amb bicicleta, amb unes amigues.

ANY: 1951

AUTOR: DESCONEGUT

PROCEDÈNCIA:

COL·LECCIÓ D'IMATGES
DE L'ACAE

DOSSIER LA CACERA

DAVID PUJOL > COORDINACIÓ

De peus a terra [PÀG. 36]

DAVID PUJOL [La Bisbal d'Empordà, 1965. Mestre i pedagog]

Una activitat ben arrelada [PÀG. 38]

MARIA BERTRAN [Barcelona, 1970. Biòloga]

Tan antiga com l'home [PÀG. 40]

JOAQUIM TREMOLEDA [Lladó, 1962. Historiador]

La colla del senglar de Cantallops [PÀG. 44]

LLUÍS SERRANO [Figueres, 1975. Historiador]

El primer porc abatut a Boadella [PÀG. 48]

DAVID SERRA [Boadella, 1973. Historiador]

Cabirols al Port de la Selva [PÀG. 50]

JOSEP MARÉS [Girona, 1977. Historiador]

«Cop de pala... i cap al sac!» [PÀG. 52]

DAVID PUJOL

De caçador se'n ve de mena [PÀG. 54]

ROSA M. MORET [Rabós d'Empordà, 1970. Mestre i pedagoga]

Pels encontorns de l'Escala [PÀG. 58]

LURDES BOIX [L'Escala, 1957. Historiadora i arxivera]

La cacera als Aiguamolls [PÀG. 60]

DÚNIA RIERA [Viladamat, 1985. Periodista]

Abans perdius, ara senglars [PÀG. 62]

NÚRIA TROBAJO [Girona, 1964. Mestre i historiadora]

Americans, coreans i russos [PÀG. 64]

PERE ROURA [Maçanet de Cabrenys, 1954. Historiador]

Els gossers [PÀG. 66]

MARTA VÁZQUEZ [Figueres, 1985. Historiadora de l'Art]

En Jacquy, caçaire vallespirenc [PÀG. 70]

JEAN-PAUL ESCUDERO [París, 1957. Filòleg]

Les armeries de Figueres [PÀG. 72]

FERNANDO AÍSA [Barcelona, 1961. Historiador]

La cuina de Josep Mercader [PÀG. 74]

JOSEP VALLS [Sant Feliu de Pallerols, 1944. Escriptor]

Dissecar animals a Llers [PÀG. 78]

JOSEP PÉREZ [Barcelona, 1970. Periodista]

Una vida consagrada a la caça [PÀG. 80]

ARNALD PLUJÀ [Garriguella, 1947. Historiador]

Canana // FOTO:
Jon Giere.

ALTRES REPORTATGES Antiques caceres a cap de Creus / L'ós Tomàs, d'Agullana
La Societat de Caçadors de l'Alt Empordà / Pardals als pous de Vilabertran
En Miquel Casanovas, de Palau-saverdera / Carles Bosch de la Trinxeria
En Jaume Geli, d'Espolla / Els arbres de reclam / En Dalí i la taxidèrmia

[PÀGINES 43 / 51 / 55 / 56 / 61 / 68 / 71 / 76 / 79]

ARNALD PLUJÀ / ENRIC TUBERT / ERIKA SERNA / FRANCESC MONTERO / JOSÉ LUIS BARTOLOMÉ / PEP VILA / ISABEL GUZMÁN / JOAN FERRERÓS / JOSEP PLAYÀ MASET

PERFILS En Joan Marí, de Figueres / En Pere Canet, de Castelló

[PÀGINES 82 / 83]

CARLA FERRERÓS / JORDI CANET

De peus a terra

David Pujol > TEXT

Al meu amic Salomó Marquès, malgrat haver nascut en una població marinera, els peixos li agraden a taula i ben cuinats. Podríem dir que és un ‘pescador de plat’, plagiant unes paraules de Josep Pla que, en un escrit elegíac sobre les becades, s’autoanomenava ‘caçador de plat’, expressió manllevada als pagesos. Hi ha molta gent que, com en Marquès i en Pla, mai no han agafat una canya de pescar ni una escopeta. Amb tot, la pesca i la cacera són realitats ben vives, amb un component social important. Per això, igual com en el seu moment vam parlar dels pescadors, ara dediquem un dossier als caçadors.

Ja ho intuïem, però durant el procés de realització d’aquest monogràfic hem comprovat que la caça mou molta gent i que hi ha nombroses associacions de caçadors amb una intensa activitat. En el seu article introductori, la Maria Bertran ens diu que a l’Alt Empordà hi ha una seixantena d’entitats de caça federades i cap a un centenar de vedats. Aquestes dades fan prendre consciència de la dimensió del col·lectiu.

En Joaquim Tremoleda ens explica que la cacera és quasi tan antiga com l’existència de l’home i que té dos sentits essencials: l’aprofitament alimentari i el vessant social i lúdic. En aquest darrer sentit, destaca la cacera de feres com a espectacle a l’antic Imperi Romà.

L’Arnald Plujà dona notícia de tres mamífers que havien estat habituals a cap de Creus –el bou marí, el llop i el gorjablanc– i que, a causa de la persecució que patiren, dos d’ells acabaren extingits.

En Lluís Serrano ha fet un extens reportatge sobre la cacera a les muntanyes de Requesens i ens parla, sobretot, de Cantallops, un bon lloc per anar a caçar el senglar. Tot seguit, a partir del testimoni d’en Joan Cai-xàs de Boadella, en David Serra explica que a principis dels anys seixanta es va caçar el primer senglar al poble.

En Josep Marés explica la reintroducció del cabirol a cap de Creus i l’Enric Tubert ens fa conèixer la curiosa història de l’ós Tomàs, que durant un temps va viure a can Romans d’Agullana, després d’escapar-se del camió que l’havia de transportar d’Àustria fins al Baix Penedès.

Qui escriu aquestes línies se’n va anar a can Gori de Vallgornera a parlar amb els germans Bech, que li van explicar, amb detall, tot un seguit de tècniques antigues de cacera: empaitar ocells amb les ballestes o estabornint-los a cops de pala, caçar conills o llebres amb trampes o amb llaços de filferro...

La Rosa M. Moret ha parlat amb en Lluís de la Carolina i en Jep de can Roquer de Rabós i ens n’ofereix un enfilall d’anècdotes viscudes que, de ben segur, es

podrien reproduir, amb noms i situacions diferents, a molts altres llocs. L'Erika Serna ha escrit una peça sobre la Societat de Caçadors de l'Alt Empordà, fundada el 1931 i que encara és ben activa.

En Francesc Montero ha recollit el testimoni de l'Antoni Trayter, de Vilabertran. D'entre els seus records n'hi ha un de destacable: l'experiència de caçar pardals a dins dels pous. La Lurdes Boix ha parlat amb en Joan Torres de l'Escala, que ens explica una manera curiosa de caçar les perdius a la muntanya del Milà, on algunes –les que anaven a parar a mar– eren 'pescades' pels gossos.

La Dúnia Riera, a partir del testimoni de Sergi Romero, Ignasi Dalmases i Josep Hospital, ens explica la cacera a la plana. En José Luis Bartolomé ha parlat amb en Miquel Casanovas, de Palau-saverdera, que recorda una època «en què es matava de tot, i en quantitat». En Joan Centelles ha explicat a la Núria Trobajo la cacera a la zona de Portbou. En Pere Roura, en canvi, ho fa de la de Maçanet i Tapis, on el senglar és la cacera per excel·lència. La Marta Vázquez, al seu torn, ens parla dels gossers, els caçadors que cuiden i entrenen els gossos que després intervenen en les caceres. En Pep Vila ens parla d'en Carles Bosch de la Trinxeria –un escriptor del segle XIX que va escriure sobre la cacera de les nostres muntanyes– i en Joan Ferrerós dels arbres de reclam, una forma tradicional de captura del tord, quan arribava –ho diem en passat perquè ara és una pràctica prohibida– la fred.

En un dossier sobre la cacera no podíem deixar de parlar de les armeries –ho fa en Fernando Aísa–, de

la cuina de plats de cacera –ho fa en Josep Valls–, i dels taxidermistes –ho fan en Josep Pérez i en Josep Playà Maset–. També hem volgut sentir el testimoni d'alguns caçadors: en Jacques Roca, de Sant Joan de Pladecorts; en Jaume Geli, d'Espolla; en Joan Bayé, del Port de la Selva; en Joan Marí, de Figueres, i en Pere Canet, de Castelló. Han parlat amb ells, respectivament, en Jean-Paul Escudero, la Isabel Guzmán, l'Arnald Plujà, la Carla Ferrerós i en Jordi Canet.

Ara fa poc ens va deixar un gran caçador, en Vicenç Juncà de can Niceto de la Rubina, a qui vam tenir la sort de poder entrevistar en el segon número de la revista. Un dia que, amb l'Àngel Madrià, vam anar a casa seva a recollir una anguiler que ens havia fet de manera desinteressada, ens vam posar a parlar de les becades, una de les peces de caça més apreciades. Quan li vaig confessar que no n'havia menjat mai cap em va etzibar, amb aquell humor sorneguer i descarnat que gastava: «Ets mig nat, tu, noi...». No se'n sabia avenir i, mirant l'Àngel, que li seguia la facècia, anava repetint, rialler: «És mig nat, aquest, és mig nat...». El vaig tractar poc, però en guardo un record excel·lent. Pertanyia a aquella mena de persones a què es referia Josep Pla a *El carrer Estret*: les que s'alimenten d'ocells, anguiles, bolets, conills i herbes de marge i que, per això, són infinitament més feliços que les que només mengen arròs bullit, espinacs, bledes, lluços evaporats i aigua amb llet. Volem dedicar aquestes pàgines que llegireu a en Vicenç i a la bona gent com ell. Persones que han viscut, intensament, tocant de peus a terra 🍄

Grup de caçadors d'Espolla. Any 1918.
PROCEDÈNCIA: Francesca Mallart.

Una activitat ben arrelada

A L'ALT EMPORDÀ HI HA UNA SEIXANTENA DE SOCIETATS DE CAÇADORS FEDERADES I QUASI UN CENTENAR DE VEDATS, LA QUAL COSA DEMOSTRA LA DIMENSIÓ DEL COL·LECTIU

Maria Bertran > TEXT

L'Alt Empordà és una comarca completíssima i per això la seva gran diversitat biogeogràfica es tradueix en un ampli ventall cinegètic. És a dir, en la varietat geològica i geogràfica es reflecteix la varietat botànica i paisatgística. Això, de retruc, afecta la fauna que s'hi desenvolupa i, per tant, també el tipus de caça.

En termes generals, parlem de la caça major i la caça menor segons la grandària de les espècies. I dins d'aquest últim grup, parlem de caça de ploma i caça de pèl. El senglar, el cérvol, el cabirol, el mufló, la daina i l'isard són les espècies de caça major que podem trobar –i caçar– a l'Empordà: totes les possibles a Catalunya, excepte la cabra salvatge, que no hi és present. La perdiu, el conill, la llebre, la guilla, el tudó, la tórtora, els ànecs, la becada, la guatlla, els tords... són les principals espècies de caça menor.

De maneres d'anar a caçar també n'hi ha moltes. S'hi pot anar en grup o sol. Amb gos o sense. Amb escopeta, amb rifle, amb arc, i fins i tot amb falcons i altres aus rapinyaires. De fet, gran part dels caçadors es dediquen al senglar, una espècie que en els darrers anys ha proliferat molt. Se sol caçar en batuda, i això requereix un nombre important de persones i gossos de petja ben ensinistrats. És el tipus de cacera més orga-

nitzada, pel fet d'aplegar més gent. Per això és indispensable un cap de colla. Per motius de seguretat tots els participants a les batudes han de portar una peça de roba de colors vistosos. Anys enrere la comunicació entre els participants es feia amb trompetes. Segons el so que emetien se sabia si s'havia caçat un senglar o si es donava per acabada la cacera. Però les noves tecnologies han arribat també en aquesta activitat. Actualment la comunicació es fa a través d'emissores i els gossos moltes vegades porten GPS per trobar-los més fàcilment.

Cabirols, muflons, daines... Per altra banda, la presència de cabirols, cérvols, muflons i daines és també cada cop més habitual als nostres boscos. Aquests ungulats es poden caçar durant les batudes del senglar, però només durant un període concret de la temporada. La caça del cabirol i del cérvol està regulada més

estrictament. Cal sol·licitar l'autorització anualment a l'administració competent en matèria de caça, qui, a més, estipula el nombre de captures en funció dels censos obtinguts.

Existeix encara una altra modalitat de caça, molt més específica, que s'utilitza sobretot en el cas del cabirol, el cérvol i l'isard, i que no té res a veure amb les batudes. És l'acostament, o l'aguait. En aquest cas la caça és individual i sense l'ajuda de gos. El caçador ha de ser hàbil i pacient. La caça menor sol ser també força individualista. Tanmateix, per a les llebres i els conills alguns caçadors s'agrupen per fer batudes, però sempre d'unes dimensions molt més petites que la caça del senglar.

La figura del gos pren rellevància en la caça de la perdiu, la guatlla, la becada, el conill i la llebre. El caçador sempre el porta de company i sovint la sort depèn de les habilitats del cànid per trobar rastre, saber parar i cobrar la peça.

Hi ha altres modalitats, com la caça en mà, on un grup reduït de caçadors camina paral·lelament, encapçalat per un o dos gossos que aixequen les perdius o les guatlls. O bé la caça des de llocs fixos, per a coloms, tórtors, tords, grives, estornells i ànecs.

Una àrea de caça –vedat– és una agrupació de

Relació entre espècies capturades a l'Alt Empordà i la resta de Girona

ESPÈCIE	CAPTURES A L'ALT EMPORDÀ	% RESPECTE TOTAL DE GIRONA
Senglar	2.767	22%
Estornells	9.593	80%
Guatlls	5.273	76%
Perdius	6.275	51%
Faisans	2.568	45%
Tords i grives	19.302	56%
Llebres	369	27%
Conills	2.850	26%
Becades	598	14%

Font: Serveis Territorials a Girona del Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural (temporada 2012-2013)

finques contigües en l'espai, els propietaris de les quals han cedit el seu aprofitament cinegètic a una societat de caçadors. Per tant, és important saber que, a diferència d'altres activitats que es practiquen al medi natural, els que van a caçar ho fan gràcies a un acord amb l'amo dels terrenys.

96 àrees de caça. El 96% de la superfície de l'Alt Empordà són àrees de caça. En un 2% no s'hi pot caçar per tractar-se de reserves integrals de fauna salvatge, zones de seguretat o refugis de fauna salvatge. I el 2% restant són terrenys sense gestió cinegètica. A la comarca hi ha 96 àrees de caça. I gairebé una seixantena de societats de caçadors federades. Davant d'aquest vall de xifres, aquells que no han sentit a parlar mai de la caça i el seu món se solen sorprendre, i prenen consciència de la dimensió del col·lectiu.

Però el món cinegètic no està absent

de problemàtica. La mitjana d'edat en el col·lectiu és cada vegada més alta, i el nombre de nous caçadors no supera mai les baixes. Si es manté aquesta dinàmica, sembla que el principal enemic de la cacera serà el pas del temps i l'envel·liment dels caçadors actuals.

Desafortunadament, el tema més pre-ocupant són els accidents a les carreteres provocats per col·lisions amb espècies cinegètiques. És un seriós problema, en primer lloc, de seguretat vial, per a les persones. En segon lloc, un problema econòmic per a les societats de caçadors, que han estat, fins ara, condemnades a pagar els costos dels accidents. I dic 'fins ara' perquè s'ha aprovat una modificació de la llei que els hauria d'estalviar uns quants maldecaps, ja que fa responsable dels danys el conductor del vehicle, quan l'accident no hagi estat provocat per l'acció directa de la caça.

Segons dades de la Fe-

deració de Caça Territorial de Girona, durant el 2013 s'han registrat a la província de Girona 414 accidents d'aquest tipus, un 25% dels quals a l'Alt Empordà. En qualsevol cas, el 70 % dels accidents es produeixen entre les 7 del vespre i la 1 de la matinada. Dins d'aquesta franja horària, a l'hivern ja és fosc i no és temporada de caça.

Una altra amenaça constant són els danys a l'agricultura, que causa especialment el senglar, normalment fora de l'època de caça. Per fer-hi front moltes societats de caçadors es veuen obligades a la realització de batudes excepcionals per intentar pal·liar l'efecte d'aquests ungulats en els sembrats.

És un món complex perquè, com a tot arreu, sempre s'hi pot trobar aquell que avergonyeix el col·lectiu. Però cal ressaltar les

qualitats socials dels caçadors, que no només es dediquen a la cacera, sinó que són veritables exponents en el coneixement del terreny, motiu pel qual moltes vegades, bombers i mossos d'esquadra els demanen col·laboració en la cerca de desapareguts, en incendis...

L'activitat cinegètica que he intentat presentar en aquest escrit està molt lluny de la que es mostra a la novel·la *Los Santos Inocentes*, de Miguel Delibes. La caça, aquí, és més aviat la que Josep Pla defineix a *Les Hores*: «Tinc una gran admiració pel gremi. La meua idea és que en el fons de cada caçador hi ha més que un exterminador, amb perdigons, d'alguns éssers vius, un autèntic apassionat per la bellesa del paisatge (...) I és que potser la mateixa raresa de la caça fa que el caçador trobi motius de distracció en el paisatge, i que acabi per convertir-se en un apassionat del que té al seu davant» 🐾

A dalt, una colla de caçadors d'Espolla, al coll d'Esparraguera, amb un Land Rover i uns senglars abatuts. Any 1991 // PROCEDÈNCIA: Francesca Mallart.

La colla del senglar de Cantallops

LA MUNTANYA DE REQUESENS I LA PART MUNTANYOSA DEL TERME MUNICIPAL CANTALLOBENC SÓN DE LES ZONES MÉS PREUADES PER A LA CACERA DEL SENGLAR

Lluís Serrano > TEXT // Roger Lleixà > FOTOGRAFIA

Qui vulgui comprendre correctament totes les dinàmiques socials, culturals i econòmiques dels pobles de l'Albera, i de la resta de la comarca, haurà de tenir en compte la cacera. Realment és una pràctica important i hom s'hi pot acostar des de diferents òptiques i disciplines. Es tracta d'una activitat depredadora tan antiga com la història de la humanitat. Amb els anys, la divisió entre la caça de subsistència i la caça per afició, típica del segle XIX, va perdre força. Les dues modalitats responien a certes manifestacions i llenguatge de classe.

La primera, que va anar desapareixent, tenia en compte tota una àmplia gamma de mètodes prohibits com les trampes, llaços o ballestes per atrapar animals per a la venda de pells, alimen-

tació o complements dietètics. Entre els més significatius destacava la utilització de la fura que s'introduïa en els caus per caçar conills. Prèviament, a la boca del cau s'hi havia estès un boquer, uns filats on quedaven atrapats els conills, o bé quan sortien els mataven a trets d'escopeta. Totes aquestes pràctiques podien ser combinades amb diferents formes de 'furtivisme'.

La caça per afició, en canvi, estava lligada al món urbà i era practicada en el temps d'oci per diferents individus benestants, que es desplaçaven al medi rural per exercir aquesta activitat amb certs tints 'aristocràtics' i de marcada diferència social. D'aquesta forma els vedats de caça, molts dels quals relacionats amb les terres dels masos, emergien com a lloc de trobada i de socia-

bilitat de classe. L'equiparació del dret de caça com a un dret de propietat més va provocar que s'hi prohibís qualsevol pràctica consuetudinària de la cacera que no fos controlada o permesa pels propietaris. Aquesta divisió social, encara avui, es pot percebre en diferents indrets. Actualment, a la comarca existeixen un bona colla d'àrees privades de caça que solen tenir un públic de diferents orígens socials i geogràfics. Alguns d'aquests vedats de caça solen estar gestionats per la societat de caçadors local i els propietaris tenen dret a unes invitacions l'any.

Composició i teixit social. Les colles del senglar, la caça major per excel·lència en el nostre territori, avui solen estar compostes per diverses persones

Integrants de la colla del senglar de Cantallops, davant de l'antic escorxador municipal. Febrer de 2014.

En Tomàs Buset, trobador de caçadors

que comparteixen afició. La cacera del senglar –tot un fenomen social– és de les poques activitats que es realitzen de forma comunitària, i les peces cobrades són repartides equitativament entre els participants a la batuda. La colla de Cantallops és una de les més diverses, conegudes, actives i privilegiades de la comarca per tenir com a zona de caça, a més del seu terme municipal, la muntanya de Requesens. Aquests boscos són un dels millors llocs de l'Empordà, i de tot Catalunya, per anar a caçar el senglar. Per caçar a Requesens cada temporada es paga una quantitat monetària als propietaris de la finca que, actualment, forma part del Paratge Natural d'Interès Nacional de l'Albera. La colla del senglar la componen, a part de persones del municipi, socis de Sant Climent, Espolla, la Jonquera, Figueres, Calonge, Sant Mori, Morellàs, el Portús, les Franqueses del Vallès, Barcelona o Girona, entre altres llocs. La Societat de Caçadors de Cantallops, sense ànim de lucre, té un centenar de socis i part dels beneficis es destinen a arranjar camins públics, corriols i viaranys de muntanya. També realitzen repoblacions de llebres, perdius i faisans. I, des del punt de vista social, han col·laborat amb la Societat la Concòrdia, la festa de la vellesa o Cantallops Acció Cultural.

Organització de la colla. Parlar amb els caçadors és també conèixer la fauna i els seus llocs d'hàbitat. L'activitat aixeca veritables passions. La societat de caça, amb una junta constituïda, és l'entitat que articula formalment la colla del senglar, tot i que no tots els caçadors que en formen part van a la caça major. La caça menor –sobretot del tord, la perdiu, el conill i la llebre– va tenir una importància remarcable fins el 1986, l'any del gran incendi. L'articulació de

El 1994, ara fa vint anys, en Tomàs Buset es va autoeditar un llibre que recollia una selecció de poesies amb rima consonant, uns rodolins que expliquen històries, anècdotes i curiositats de les batudes del senglar. Aquest recull, el *XXV Trofeu Tomàs: a la colla del Senglar de Cantallops (1969-1993)*, és un homenatge, una expressió i una mostra extraordinària de la cultura popular entorn d'aquesta activitat secular i tradicional. En els textos, que solien llegir-se en els dinars de final de temporada, trobem referències a caçadors i a les seves pràctiques i aventures. L'estil costumista de l'obra és alegre i jovial, festiu i foteta. El llenguatge és planer i popular, divertit, i, a voltes, l'autor no tingué cap problema a introduir frases i expressions en castellà o en francès per així caracteritzar millor el personatge protagonista del vers o la situació concreta, fet que constitueix un excel·lent exemple dels usos i els significats socials de la llengua. En resum, a banda de tot un sistema de valors i de funcionament que hi surten implícits, el llibre d'en Tomàs és un exercici de realisme social que alhora esdevé un cant orgullós a un localisme identitari que no només va tenir com a objectiu Cantallops, sinó totes les colles del senglar de pobles veïns d'un i altre costat de la frontera.

En el preàmbul del llibret, en Tomàs explica el naixement del trofeu Tomàs, a partir de la temporada 1968-1969. El bar Can Tomàs era el punt de trobada de caçadors. En aquest text, l'autor va tenir un record pels caçadors més significatius d'una època. Narra els canvis de les condicions materials per l'exercici de l'activitat i també guarda un petit espai per a l'evocació d'alguns dels noms dels gossos, coprotagonistes de les caceres i batudes. En Tomàs recordava els components de la colla: «alguns ja ens han deixat, en Pairo, els Tubert –coneguts pels Xulimans–, l'oncle Esteve 'el Rebollet', en Jepet Xai que sempre deia 'Me cago en Maria Centinella de Déu, m'ha passat un senglar que era més gros que la burra d'en Teixidor', el Sot, en Miquel Daviu, el seu germà en Tomàs, l'avi Lloveras, en Miquel Lloveras, l'hereu Martí, en Julio Carrabiner, en Tià, en Mallol, en Batista i tots els altres que d'aquí o de fora ens han deixat. Sempre en les grans discussions de cacera n'hi ha un o altre que els anomena i això vol dir que aquella gent mai seran oblidats». Ara se n'haurien d'afegir uns quants. En Tomàs, que havia nascut a Rabós, preparava un llibre de records de quan va viure a Requesens. La seva prematura desaparició en va impedir l'acabament i la publicació 🐾

la colla del senglar, tot i dins de la societat de caçadors, podríem dir que té un funcionament autònom. Existeix la figura del cap de colla, persona important en l'organització i la decisió de les caceres. Aquest càrrec forma part de la cultura tradicional i particu-

lar d'aquesta activitat. El cap de colla sol tenir certa capacitat de lideratge i sol simbolitzar tota una sèrie de valors compartits entre els participants. Per a la seva elecció, si bé actualment és per assentiment o aprovació de la junta de la Societat, pesen aspectes que s'expliquen per l'univers de relacions socials

En Tomàs Buset.

Cabirols al Port de la Selva

PROMOGUDA I FINANÇADA PELS PROPIS CAÇADORS, A FINALS DE LA DÈCADA DELS NORANTA ES VA PORTAR A TERME LA REINTRODUCCIÓ DEL CABIROL A CAP DE CREUS

Josep Marés > TEXT // Aniol Resclosa i Planes > FOTOGRAFIA

A iniciativa de l'Associació de Costums i Tradicions del Cap de Creus i Serra de Rodes, que engloba les set societats de caçadors de la zona, amb el vistiplau de la Federació Catalana de Caça i la Direcció General del Medi Natural, durant els anys 1996, 1997 i 1998 es va portar a terme la reintroducció del cabirol al massís de cap de Creus. Aquesta població ha augmentat principalment per la seva bona adaptació que, de mica en mica, ha anat colonitzant espais fins a cobrir gairebé la totalitat del massís.

Ens trobem amb l'Antoni Quer, artífex i un dels impulsors d'aquesta reintroducció, que ens explica i ens fa reviure el procés: «Era l'any 1995. En aquell moment vaig reunir les diferents colles de cap de Creus i els vaig fer la proposta, que va tenir bona acollida. Poc després es va crear l'associació i, a partir

d'aquell moment, es van començar els tràmits per a la reintroducció del cabirol, un projecte únic al país ja que fou promogut, planejat i finançat pels mateixos caçadors.»

El procés va ser possible gràcies al conveni que hi havia amb França per la captura del cabirol. Al febrer de 1997 es va fer el primer viatge a les Landes de la Gascunya, per anar a buscar-los. Calia portar-los en menys de 24 hores, per assegurar-se que els exemplars sobrevisquessin: «Vam sortir de matinada direcció França i a mig matí es van capturar els cabirols, es van posar en caixes i vam tornar. L'endemà es van alliberar, vint hores després de capturar-los». A la complexitat de la logística de transport calia sumar-hi l'administrativa: «Un dia ens reclamaven un segell, després un altre, una còpia del document... mai ho

teníem tot, va ser dur». Malgrat aquests entrebancs, durant tres anys es varen realitzar quinze viatges, que acabaren amb la captura de 60 exemplars.

1.000 cabirols a cap de Creus. La meitat dels costos varen ser pagats per l'associació i l'altra meitat per aportacions privades de socis i d'altres entitats, com la Confraria de Pescadors del Port de la Selva. Passats els anys i malgrat que alguns estudis apuntaven que el cabirol baixaria a la plana, aquest s'ha quedat a cap de Creus i s'ha estès a l'Albera. S'han adaptat a la perfecció i, tot i que fan algun mal a la silvicultura, fins al moment no hi ha hagut problemes destacables. Un cop passats vint anys d'aquell viatge a les Landes, Antoni Quer en fa una valoració positiva: «Al cap de Creus actualment hi ha poc més de 1.000 cabirols i se'n cacen prop de 100 cada any. S'han fet cursos aquí i hem anat a França a fer formació, fet que ens permet administrar i explotar la caça del cabirol d'una forma eficient i correcta.»

La seva introducció no va ser exclusivament per motius cinegètics, sinó que també es buscava la recuperació de la fauna històrica que hi havia hagut a cap de Creus, tres o quatre-cents anys enrere. Segons l'Antoni, «En l'àmbit de la cacera és poc volgut, ja que s'emporta els gossos dels caçadors de senglar.» A més, tot i que és una carn exquisida

L'Antoni Quer va ser un dels impulsors de la reintroducció del cabirol a cap de Creus.

gastronòmicament, encara no és gaire coneguda i apreciada.

El cabirol (*Capreolus capreolus*) és un cèrvid que no pesa més de 30 quilos i que va desaparèixer del país a mitjan segle XX. Va ser a partir dels anys vuitanta quan el govern va afavorir els projectes de reintroducció de cabirols a la Zona Volcànica de la Garrotxa o a la Reserva Nacional de Caça dels Ports. Els apallaments són a l'estiu, amb implantació diferida, i els naixements tenen lloc al maig i juny. El cabirol és herbívor i s'alimenta principalment de brots tendres, fulles i uns quants fruits. És habitual veure els cabirols en zones emboscades, sobretot a la banda del Port de la Selva però també al mas Ventós, ja que són àrees amb menys presència humana i estan més tranquils. A falta de depredadors naturals, l'única manera de controlar la superpoblació és concedir permisos de caça que gestionen les mateixes societats de caçadors.

Hi ha tres modalitats de caça: la batuda, l'acostament i l'aguait. La batuda és un treball en equip. Els caçadors es posen en llocs estratègics i esperen que passi el cabirol, mentre els gossos van buscant el cabirol amb l'ajuda de gossos especialitzats fins a llevar-lo i l'empaiten portant-lo als passos on es troben els caçadors. L'acostament és un treball individual tot i que en alguns casos es pot anar acompanyat, ja sigui d'un guarda o bé d'un guia. En aquest cas, el caçador comença a caminar sigil·losament per a llocs estratègics i amb molta visibilitat, amb l'ajuda de prismàtics, fins que localitza l'animal. Llavors, utilitzant els coneixements del caçador, es prepara l'estratègia d'entrada per arribar al més a prop possible i poder efectuar la caça. Finalment, en l'aguait el caçador està sol, situat estratègicament en un lloc on normalment sovintreja l'animal—camps, rius o corriols— i l'espera immòbil fins que aquest arriba 🐾

En Robert Baserba i la seva mare, la Carmeta Colom, amb l'ós Tomàs al pati de can Romans d'Agullana.
PROCEDÈNCIA: Robert Baserba.

L'ós Tomàs, d'Agullana

Enric Tubert > TEXT

Amb l'objectiu d'ampliar l'oferta d'animals de la reserva Rioleón Safari, l'any 1980 es van comprar vuit óssos provinents dels boscos austríacs. El destí va voler que, durant el temps que el camió de transport va fer l'aturada tècnica per despatxar papers de duana a la Jonquera, dos dels exemplars s'escapessin pels boscos dels voltants. Un dels dos animals va ser recuperat ràpidament, però l'altre es va escapar i no hi va haver manera de trobar-lo. En arribar la primavera, va començar a créixer la por entre els propietaris dels horts de la zona de la Jonquera, ja que l'animal va agafar el costum de fer-hi visites tot buscant aliment. Per aquesta raó, davant del perill que suposava la seva presència i com que ni el transportista ni Rioleón Safari se'n feien responsables, ICONA va dictar un edicte segons el qual es donava permís als caçadors de la zona per caçar-lo. Davant d'aquesta situació, en Robert Baserba i el seu germà Albert, paletes, residents a can Romans d'Agullana, i el seu amic Rigau, gestor de duanes, van pensar que havien d'intentar salvar l'animal i van dissenyar un pla enginyós per atrapar-lo. Com que havien sentit dir que als óssos els agradava molt la mel, van preparar una estratègia que consistia a oferir-li llesques de pa amb mel en una de les zones on era habitual trobar rastres de l'ós. Quan l'animal va tenir una certa confiança, el van induir a entrar en una gàbia de transport de bestiar dins la qual hi havia el menjar i ells, vigilants, van tancar sobtadament la porta tot tibant una corda, de manera que l'animal va quedar-hi atrapat. Era l'1 de maig de 1981.

Posteriorment l'ós Tomàs, així és com el van batejar, va ser traslladat a can Romans, on residia en Robert Baserba i on la seva mare, la Carmeta Colom, recollia tota mena d'animals ferits o abandonats. Allà l'ós va trobar la companyia de guilles, teixons, senglars i rapinyaires que la Carmeta havia guarit i cuidat, barrejats amb els animals domèstics habituals en qualsevol mas. La presència de l'ós Tomàs va convertir can Romans en un destí sovintejat dels nens i nenes de la zona, que volien veure l'ós, i aquest va viure en un espai especial que el seu nou amo li va condicionar i del qual el deixava sortir ocasionalment. Malgrat que l'empresa Rioleón Safari va fer algun intent per recuperar l'animal, el fet que en el seu moment no se'n hagués volgut fer responsable va ser l'argument que va donar una certa raó moral a en Robert Baserba, el qual es va convertir així en el darrer caçador d'óssos de l'Empordà. D'aquesta manera l'ós Tomàs no va anar a parar mai a Rioleón Safari i va viure plàcidament a can Romans fins l'any 2000, quan va morir de vell 🐾

Americans, coreans i russos

DES DE FA CINQUANTA ANYS EL SENGLAR ÉS LA CACERA PER EXCEL·LÈNCIA DELS MAÇANETENCs, COM HO DEMOSTRA LA PROLIFERACIÓ DE COLLES SENGLANAIRES

Pere Roura > TEXT

L'any 1454, un privilegi reial concedia als maçanetencs la facultat de caçar lliurement en qualsevol lloc del terme. Antigament, abans de la generalització de les armes de foc, per caçar es feien servir paranyes, armes i tècniques diverses: llinyols –llaços–, filats –xarxes–, clots, gafes –ballestes–, arcs, armes de tall, *espents* –assetjar l'animal fins a fer-lo estimbar–, gossos i fures. A la toponímia local hi ha el cas de la muntanya de Palomeres, que ens recorda la *palomera*, que era un filat per a caçar coloms.

La tinença d'escopetes es generalitza a mitjan segle XIX, i habitualment passaven de pares a fills. Per això a principis del segle XX alguns pagesos portaven armes que eren unes autèntiques relíquies. En aquests temps el conill era abundant i els caçadors se servien de fures per treure'ls del cau. La llebre es caçava als glevers de les Salines i al Vinyer. La perdiu, a causa de les grans

extensions de conreus, era una peça molt comuna. El teixó també es caçava i es consumia; segons deien se'n distingien dos: el del morro de porc –més estimat– i el del morro de gos. Per descomptat que als ferams que causaven danys a la pagesia –llops, guilles, gorbajancs, gats salvatges...– tampoc no els deixaven de petja. Tot plegat, com que no es caçava només per esplai, sinó també per necessitat, tots els animals de ploma eren un bon objectiu i no es deixava res per verd.

Des de la meitat del segle XIX la cacera dels senglar s'havia tornat esporàdica. Els darrers que es van abatre van ser l'any 1845, un a tocar el castell de Cabrera i l'altre a can Llaona de Fontfreda. Segons testimonis de l'època la disminució d'aquesta espècie va ser a conseqüència de la desforestació dels boscos, la intensa activitat cinegètica i el devorament per part dels llops.

Els llops atacaven les cries. Als segles XVIII i XIX l'espectacular augment de la població va provocar que l'explotació dels boscos s'intensifiqués, amb artigues, tallades de roures per a la construcció i alzines per a fer llenya i carbó. La demanda de carbó per a les fargues locals era esfereïdora, i el seu funcionament, durant 45 anys, va acabar d'arruïnar els boscos. Els senglars refugiats en els petits claps arbrats estaven molt a l'abast dels caçaires. El llop, el seu depredador natural, no s'atrevia amb els exemplars grossos, però sí que feia destrossa amb les cries, sobretot quan atacava la llopada.

L'any 1882, l'escriptor i caçador Carles Bosch de la Trinxeria deia que estava quasi extingit. Marià Vayreda escrivia a *La punyalada*, l'any 1900, que al santuari de la Mare de Déu del Mont «havia vist els ullals del darrer senglar d'aquelles boscúries». Però la caça del

La colla dels Russos davant del pavelló de caça amb els exemplars abatuts en una bona cacera.

llop també era intensiva i remunerada, pels estralls que feia en els ramats i l'avi-ram. L'atacaven amb armes, paranyes i metzines, en capturaven els cadells i feien batudes, de manera que cap al 1900 va quedar totalment exterminat i la massa forestal ja feia una vintena d'anys que anava augmentant. Tot això afavoria la lenta recuperació del senglar. Un fet de fa 114 anys ho demostra: els masovers del mas Sarís van veure unes petjades en un sembrat, que ells no coneixien i ningú sabia identificar, i que van resultar ser de senglar. Testimonis de l'època deien que es va repoblar molt amb l'establiment d'exemplars vinguts del nord i també amb els escampats des del mas de Cremadells, on els seus propietaris –molt afeccionats a la cacera– en criaven.

No és fins el 1910 que es parla de la colla dels Vilars, integrada pels pagesos del veïnat. Aquests mataven, a tot estirar, mitja dotzena de senglars l'any, ateses les dificultats de locomoció. Uns anys més tard es formava la colla de Tapis, de característiques semblants.

El tret més original que distingeix les colles senglanaires de Maçanet de les d'altres pobles és, sens dubte, el curiós nom que cadascuna porta. L'origen es troba en la rivalitat i la ironia entre les colles de Tapis i la dels Vilars. Es conta que els de Tapis, a propòsit de la guerra de Corea, als anys cinquanta, varen batejar els rivals dels Vilars amb el motiu d'‘americans’. Immediatament aquests van replicar titllant-los de ‘coreans’ i, seguint la mateixa tònica, deu anys més tard, quan s'organitzà la colla del poble l'anomenaren la dels ‘russos’. Cadascuna tenia el seu terreny ben delimitat i pactat amb les altres. El 1991 es creà la Societat de Caçadors de Maçanet i el 1994 la de Tapis.

En Lluís Riuró, un caçaire amb experiència

En Lluís Riuró va néixer a Maçanet el 1941 i l'afició a la cacera li prové del seu pare, a qui acompanyava de petit. Confessa que sovint li agafava l'escopeta d'amagat, aprofitant quan feia migdiada i anava a cacera amb els amics, fins que als catorze anys va tenir permís d'arma, però acompanyat. Quan als anys seixanta s'organitzà la colla senglanaire del poble la principal dificultat era el desplaçament, que es feia amb tractor i algun Land Rover, però molt a peu. Els més joves eren enviats a les parades més llunyanes i marxaven encara de fosc. A la cacera es comunicaven a so de corneta: un toc volia dir que s'havia trobat un rastre i els gossers hi atiaven els gossos; quatre tocs indicava un senglar ferit; cinc tocs equivalia a un senglar mort; i sis o set tocs curts i seguits volia dir retirada, la qual cosa decidia el cap de colla.

En Lluís explica que en les últimes dècades el senglar ha augmentat molt, per raó de l'expansió del bosc i pel mestissatge amb porcs casolans, cosa que ha comportat més cries. Una anyada d'abundor d'agllans i castanyes també suposa més garrinades: si abans en criaven tres o quatre, avui sovint n'hi ha de vuit i nou i això dues vegades l'any.

Des de fa molts anys l'assignació del lloc de parada es fa per sorteig i així els passos bons estan més ben repartits. En Lluís ha estat moltes vegades membre de la junta de la Societat de Caçadors i assegura que ells són els principals interessats a protegir la natura, per això fixen la durada de cada temporada, es dediquen a mantenir camins i carreteres i col·laboren en la prevenció i extinció d'incendis. També s'han convidat els companys caçadors dels pobles afectats pels incendis del 1986 i del 2012, a caçar a Maçanet. S'han escampat diverses vegades perdis, faisans i llebres, que no han donat el resultat que s'esperava. Des de fa uns anys s'han establert a les crestes de Fraussa i a les Salines uns escamots de muflons, que avui són de caça lliure. I més re-

centment són presents dintre el terme el cabirol, la daina i el cérvol, que tenen la caça regulada. En Lluís calcula que en tota la seva trajectòria de caçador deu haver mort uns 300 senglars, i m'ensenya els trofeus obtinguts i una col·lecció d'ullals premiats.

L'any 2012 ‘russos’ i ‘americans’ es van fusionar i, d'aquesta manera, avui només n'hi ha dues: la de Maçanet i la de Tapis. La de Maçanet disposa d'un

pavelló de caça amb escorxador, bar i sala de juntes, que es va estrenar l'any 2000 amb el suport de l'Ajuntament i del programa Leader de la Unió Europea.

En Lluís Riuró amb un senglar de més de cent quilos.

Els gossers

AMB L'ALBERT CASADELLÀ I EN FERRAN FERRER, DE LA COLLA DE CAÇADORS EL PETITOT DE LLADÓ, PARLEM DE LA RELACIÓ ESPECIAL ENTRE L'HOME I EL GOS

Marta Vázquez > TEXT // Andreu del Río > FOTOGRAFIA

La relació entre l'home i el gos es remunta a fa milers d'anys. De tots els animals que l'home ha domesticat, el gos és l'únic que ha estat capaç de desenvolupar una comunicació especial per relacionar-se amb els humans. Aquesta proesa evolutiva i la seva fidelitat incondicional han fet del gos l'indiscutible millor amic de l'home. Després de la seva domesticació, la primera activitat que l'home i el gos van realitzar junts fou la caça. En aquella edat ancestral, els humans que habitaven en coves i caçaven per sobreviure varen descobrir en l'instint i l'en-

trega del gos el millor company per a la caça. Des de llavors, la seva relació en l'exercici d'aquesta pràctica, avui en dia esportiva, perviu inalterable.

En el món de la caça, la figura del gosser és la que manté viva aquesta còmplice relació. El gosser és el caçador responsable de la participació dels gossos en les jornades de caça, el protagonisme dels quals resulta clau en l'èxit de qualsevol cacera. Un cop el gosser allibera i dirigeix els gossos, aquests es valen de la seva gran capacitat olfactiva per a seguir els rastres i localitzar les pre-

ses, treure-les de les bardisses, conduir-les fins a les posicions estratègiques on s'emplacen els tiradors, tot bordant per tal de delatar la seva trajectòria i, en algunes ocasions, fins i tot les aborden i ataquen a fi que els caçadors puguin rematar-les. La feina del gosser, però, no acaba quan finalitza l'època de caça, ja que aquest és també el responsable de la cria, l'ensinistrament i la preparació dels gossos.

Albert i Ferran, gossers. Per a conèixer de primera mà les particularitats de

En Ferran Ferrer i l'Albert Casadellà amb els gossos que cuiden i entrenen per a caçar.

l'ofici converso amb dos joves que fa molt de temps que s'hi dediquen apassionadament. L'Albert Casadellà i en Ferran Ferrer pertanyen a la colla de caçadors El Petitot de Lladó, i són dos dels set gossers d'aquesta agrupació, dedicada principalment a la caça del senglar. Ben aviat comprenc que per a l'Albert i en Ferran l'essència del treball dels gossers és l'amor pels gossos, als quals admiren per les seves habilitats innates i la seva incansable capacitat de superació. La seva és, sens dubte, una dedicació infatigable que, com m'explica l'Albert, no és prou reconeguda: «La feina dels gossers és molt sacrificada i suposa una gran inversió de temps i diners. Tot i que el nostre treball és primordial en el món de la caça, massa sovint no obté el reconeixement que mereix.»

Tot i que els gossers solen tenir un bon nombre de gossos, coneixen les particularitats i les històries de cada un d'ells. Des que són cadells, els gossers es dediquen plenament a la preparació dels gossos i aviat reconeixen amb satisfacció cada avenç i cada victòria dels animals com a pròpia. L'intens vincle afectiu que uneix els gossers amb els seus animals té sovint també un vessant dramàtic. «Tot i que hi ha caçadors que tracten els gossos com a simples instruments de caça, els gossers patim molt quan un gos és ferit o mor en una batuda, perquè ens els estimem», m'explica l'Albert. A fi que els gossos puguin sobreviure amb més garanties als atacs i agressions dels senglars –sobretot a les ferides produïdes pels seus ullals–, alguns gossers, com és el cas de l'Albert i en Ferran, els equipen amb armilles protectores. «No ens agrada veure'ls malferits. Si tenim la possibilitat d'evitar riscos,

qualsevol protecció és bona», aclareix l'Albert. M'expliquen com l'armilla protectora ha reduït notablement les situacions de crisi durant les batudes, quan alguns gossos retornen 'estripats' i cal procurar-los una ràpida cura im-

En Narcís Sánchez

Ha fet de caçador des de la seva joventut. Fa de gosser des de fa 25 anys. És vicepresident de la Federació Catalana de Caça, president de la representació territorial d'aquesta federació a Girona, president de la Societat de Caça de la Muga i president del Club del Sabueso. Narcís Sánchez Pujol dedica part de la seva vida a la caça. Allò que va començar com una afició de joventut, de les poques que s'oferien en el món rural de fa unes dècades, s'ha convertit en una forma de vida, sovint molt esclava i sacrificada. Comparteix la llarga temporada amb els seus gossos conillers, animals de gran talent olfactiu i caràcter tossut. No recorda el primer gos que va tenir, però sí que recorda, amb afecte, uns quants gossos especials que ha tingut al llarg dels darrers vint anys. Reconeix que prefereix contemplar amb il·lusió els progressos dels gossos joves que l'experiència del gos vell. Conèixer la canilla és tota una filosofia. Assegura que el dia que no el puguin acompanyar els seus gossos, no anirà de cacera. De seguida es retracta. Ben mirat, hi ha passions que no es poden dominar.

provisada o bé dur-los d'urgència al veterinari.

Collars localitzadors. Les armilles protectores no són l'únic avanç tecnològic que ha millorat la vida dels gossos de caça en els darrers anys. L'aparició dels collars localitzadors –equipats amb un GPS– n'ha fet més fàcil la localització un cop finalitzada la jornada de caça. «Abans passàvem moltes hores buscant els gossos després de les batudes. Sovint havíem de retornar durant diversos dies i en algunes ocasions es perdien seguint els rastres i no els tornàvem a veure més», em diu l'Albert. Tot i els avantatges que ha procurat la introducció de noves tecnologies, la participació del gosser en les jornades de caça se sap quan comença però no quan acaba. En Ferran m'explica que hi ha gossos que poden recórrer desenes de quilòmetres seguint els rastres. I amb admiració em comenta el cas d'un gos que va recórrer 52 quilòmetres en un sol dia.

Les races de cans que els gossers utilitzen per a la caça del porc senglar són races especialitzades en el seguiment de rastres, ja sigui per terra o bé de cara a vent. Les dues principals famílies de gossos emprades en la caça major són els grifons i els conillers. Els grifons són caçadors durs i enèrgics, que suporten molt bé les inclemències del temps i els terrenys abruptes. Els grifons solen atacar la presa de forma espectacular mentre emeten un lladruc molt atractiu. Els conillers, en canvi, no se solen enfrontar a la peça i normalment romanen a certa distància bordant. Els conillers són gossos molt hàbils en el seguiment de rastres però són poc agressius, per la qual cosa algunes de les varietats d'aquesta raça no són aptes per la caça major. L'Albert i en Ferran m'expliquen que en les darreres dècades s'han introduït un gran nombre de races estrangeres, especial-

En Narcís Sánchez amb dos dels seus gossos.

M5

Un grup de motocicletes i un tractor esperant la benedicció a la plaça Major d'Ordis, davant l'estanc, la diada de Sant Cristòfor.

ANY: AL VOLTANT DE 1955
AUTOR: DESCONEGUT
PROCEDÈNCIA:
COL·LECCIÓ D'IMATGES
DE L'AJUNTAMENT
D'ORDIS, ACAE

M6

Vista d'un camí de terra prop de la font del Soc de Vilabetran, amb dos nens amb bicicleta i un camió amb el conductor i l'ajudant.

ANY: 1934
AUTOR: DESCONEGUT
PROCEDÈNCIA: COL·LECCIÓ D'IMATGES DE L'ACAE

PATRIMONI

PATRIMONI ARQUITECTURA

El far de Cala Nans, a Cadaqués [pàg. 86-87]

DAVID MORÉ [Tossa de Mar, 1974. Historiador i arxiver]

PATRIMONI ARQUITECTURA

El castell de la Roca d'Albera [pàg. 88-89]

MARTINA CAMIADE [Millars, 1951. Historiadora]

JEAN PIERRE LACOMBE [Agen, 1949. Historiador]

PATRIMONI HISTÒRIA

Procuradors franquistes de Portbou [pàg. 90-91]

JOSEP CLARA [Girona, 1949. Historiador]

PATRIMONI LLENGUA

Noms de persona en la toponímia [pàg. 92-93]

MONTSERRAT CAILÀ [Barcelona, 1960. Historiadora]

PATRIMONI LITERATURA

Enriqueta Paler, poeta oblidada [pàg. 94-95]

ANNA M. VELAZ [Figueres, 1948. Filòloga]

PATRIMONI FAUNA

La tortuga de rierol [pàg. 96-97]

JOAN BUDÓ [La Jonquera, 1963. Tècnic en gestió de fauna i espais naturals]

**La Rosa López explica als
nens els coneixements que li
va ensenyar la seva padrina.**

FOTO: David Pujol.

PATRIMONI PLANTES I REMEIS

El Cau de les Marietes, a Vilabertran [pàg. 98-99]

ANNA M. OLIVA [Torroella de Montgrí, 1966. Biòloga]

PATRIMONI ARQUITECTURA // Jean Pierre Lacombe i Martina Camiade > TEXT I FOTOGRAFIA

El castell de la Roca d'Albera

Una construcció defensiva del segle XI, bastida en un turonet del poble rossellonès, que actualment és de propietat municipal

A tot automobilista que va del Voló a Argelers de la Marenda per la carretera departamental que voreja l'Albera, la silueta del castell de la Roca se no li passa desapercebuda. Així vigila des de fa més de mil anys una de les grans vies transversals del massís que portava cap al cim de l'Albera i més enllà cap a l'Empordà.

Els documents sobre els orígens del castell són escassos. Segons la primera menció coneguda, 'kastum de Rocha', la seva construcció remuntaria al segle XI. Succeïa una fortalesa carolíngia situada a un quilòmetre més al sud, sobre el turó rocós de la capella de Sant Fructuós, al voltant de la qual al segle X

es va desenvolupar un hàbitat, la 'villa Rocas', anomenada més tard Rocavella.

Molt aviat es van agregar celleres al voltant de les muralles del castell per trobar-hi protecció i van formar una 'cellera castral' protegida per una segona muralla. I després, segons un procés clàssic de tipus *incastellamento*, es van reemplaçar per cases que componen, a la primera meitat del segle XII, el primer nucli del poble anomenat al llarg del temps com el *fortalicium* o la *forciam* en llatí, la *força* en català i el *fort* en francès. Aleshores la senyoria es trobava a les mans de la família de la Roca. La qualitat de les unions matrimonials contractades testimonia la seva aristocràcia: Alamanda

de la Roca es casà amb Ramon de Vilademuls cap a l'any 1180, i la seva filla Maria s'uní a Hug IV d'Empúries. El castell de la Roca i la senyoria passaren a la potent família comtal empordanesa.

Els comtes d'Empúries van exercir-ne la sobirania de la Roca durant més d'un segle, des de 1200 fins a la primera dinastia dels comtes d'Empúries. Apuntarem tres fets que els concerneixen. En primer lloc, els càtars: a prop de la causa càtar, Hug IV oferí refugi als albigeos que fugien de la repressió, la qual cosa li va valer l'excomunicació del bisbe de Girona. En segon lloc, la fragilitat de les muralles: el 1253, Ponç Hug III, fill del precedent, prometé ajudar a la reparació de les pa-

El castell de la Roca d'Albera domina d'una manera ferma per damunt del poble.

rets de la cellera oferint àpats a tots els mestres de cases que hi col·laboressin. En tercer lloc, la guerra fratricida: durant la croada del rei de França, Felip l'Ardit, contra Pere III el Gran, comte rei de Catalunya i Aragó, Jaume II de Mallorca –el seu germà– trià el camp del rei de França. Mentre que Ponç Hug IV s'apuntà en el camp del comte rei, la Roca es posicionà cap al del rei de Mallorca i li serví de refugi quan fugí de Perpinyà per escapar-se del seu germà.

Després de la mort de Ponç VI –Malgaulí–, el 1322, la Roca va integrar les possessions del rei Jaume III de Mallorca, però va ser de durada molt curta. El 1344, durant la guerra que l'oposà a Pere IV el Cerimoniós, el castell, portat per Pagà de Mallorca, germà bastard de Jaume, fou assetjat per les tropes del comte rei i hagué de capitular. A la mort de Jaume III, passà a formar part del patrimoni de la corona catalano-aragonesa. Vint anys més tard, preocupat de fer prosperar les finances del reialme, Pere IV decidí de separar-se d'uns quants feus; és així que a l'any 1364, la reina Eleonor vengué, en nom del rei, el castell i la senyoria de la Roca a Guillem Morey, vicealmirall de Catalunya i conseller de Pere IV.

Dels Morey als de Castre-Pinós. El fill de Guillem Morey els heretà i després la seva filla gran, Elionor, casada amb Ramon de Ribes, senyor de la vall de Ribes. A la seva mort, el seu espós i el seu fill Francesc de Ribes vengueren –l'any 1436– el castell i la senyoria de la Roca a Pere Galceran de Castre-Pinós, vescomte d'Èvol pel seu casament amb Blanca de So el 1422. El nou senyor eixia d'una de les més grans famílies de Catalunya i d'Aragó, que reunia entre altres les baronies dels Pinós (Bagà) i dels de Castre (Estadella).

Detall d'un del murs
atalussats del castell.

La Roca es quedà en mans dels de Castre-Pinós durant prop de dos segles amb un parèntesi, a partir de 1463, quan els comtats del nord passaren sota la dominació de Lluís XI. El castell de la Roca s'escapà de la destrucció que el rei de França reservava a nombroses fortaleses i, ans al contrari, s'hi començaren treballs de consolidació els anys 1482 i 1485.

Amb la restitució dels comtats, el 1493, Pere II Galceran de Castre-Pinós recuperà el castell. Successivament, els seus descendents, Guillem Ramon Galceran, Felip Galceran, Pere Galceran i Gaspar Galceran, exerciren llur sobirania. Aquest últim vengué el castell i la senyoria a Jeroni Perarnau l'any 1624.

La Roca passà de la noblesa d'armes a la burgesia noble. Les de Perarnau i els seus hereus conservaren la senyoria fins a la Revolució Francesa, amb un nou parèntesi consecutiu a les guerres entre França i Espanya. L'any 1653 la senyoria els fou treta a conseqüència del seu compromís contra el rei de França i lliurada a Bertran de Bruehl, lloctinent del rei. Set anys més tard, Josep de Perarnau la recuperà i jurà fidelitat al rei de França. Sota la seva autoritat, el castell va viure les seves hores més difícils: durant la guerra d'Holanda (1672-1678), el vice-rei de Catalunya San German provà de recobrar el Rosselló. El 1674, impulsà una gran ofensiva i s'endugué diverses

fortaleses entre les quals hi havia la de la Roca. L'any següent, el contraatac de l'exèrcit francès dirigit per Schömburg obligà les tropes espanyoles a fugir després d'haver incendiat el castell. Els estralls foren importants i les muralles quasi destruïdes.

El 1731, Domènec de Perarnau es queixà a l'intendent del Rosselló de no haver rebut les indemnitzacions promeses i de no poder restaurar el castell. Vint anys més tard, no havia avançat gran cosa i Teodora de Camprodó, la seva vídua, demanà la intervenció d'un obrer reial a fi de procedir a un peritatge que tingué lloc el 1755. En resultaren algunes petites obres que no van canviar l'aspecte arruïnat de l'edifici. Ho testimonia la redacció de la venda del castell com a Bé Nacional el 1798 per haver estat aferrat a l'emigrada Bordes Viader, hereva dels de Perarnau en el moment de la Revolució Francesa: «trossos d'un castell amb una gran torre al mig.»

Durant més d'un segle i mig el seu estat empitjorà. Davant dels perills d'esllavisada que amenaçaven les cases situades sota del castell, el municipi de la Roca l'adquirí el 1976. Es van emprendre diversos programes d'obres de consolidació i de restauració de les muralles i es van continuar en els anys següents, la qual cosa va convertir la vella fortalesa en un element indefugible del patrimoni de l'Albera.

una mirada en el paisatge

CRISTINA MASANÉS TEXT
JORDI PUIG FOTOGRAFIA

Les gorges de la Fou o l'infern del Dant

«Abandoneu tota esperança els que aquí entreu». Quan Dant, el poeta, creua la porta de l'infern, hi troba escrites aquestes paraules. L'infern de *La Divina Comèdia* és un paisatge torturat i atroç situat en algun punt profund de les cavitats subterrànies. Hi arriben, repartits en categories, tots aquells qui han comès alguna immoralitat. Distribuït en nou cercles concèntrics, cadascun aplega una maldat més gran fins arribar al centre de la Terra, on viu Satanàs.

Si Dant imaginava el seu infern cap a l'any 1300, més de cinc segles després, Jules Verne editava el seu *Viatge al centre de la terra*, on un especialista en mineralogia viatja a les profunditats terràquies amb finalitats científiques. Com deu ser arribar al centre de la terra? Què amaga aquest lloc ignot que ha convocat tota mena de pors? Si en temps de Dant aquesta regió tenebrosa només podia albergar l'infern, per a Verne l'imaginari del mal ja no anava associat a la religió sinó a la ignorància. Quan el professor Otto Lidenbrock emprèn la seva expedició subterrània, ho fa convençut

que només el coneixement pot vèncer la por.

Vint-i-un anys després que Jules Verne publicués la seva ficció, un viatger nascut al Vallespir i bon coneixedor d'aquesta comarca vertebrada pel riu Tec parlava d'«una esquerda que es perd en les entranyes de la terra». Carles Bosch de la Trinxeria, fill de Prats de Molló, escriptor, muntanyenc imbuït del romanticisme i bon coneixedor dels Pirineus, descrivia així l'entrada a les gorges de la Fou, uns penya-segats que s'enfonsen terra endins a dos quilòmetres després d'Arles de Tec, més enllà de Ceret. La Fou, una paraula antiga que vol dir precipici, és un torrent afluent del riu Tec que amb els segles ha erosionat les roques fins a formar un congost profund: un canyó o una gorja. Una erosió tan acusada acostuma a donar-se en roques calcàries, com aquestes dels contraforts de Canigó. A les gorges de la Fou, un tall molt estret a la roca s'enfonsa avall i arriba als 200 metres de profunditat.

En una improbable lluita de titans, l'aigua guanyaria la pedra, com ha passat a les gorges de la Fou. De

CRISTINA MASANÉS. Manresa, 1965. Escriptora
JORDI PUIG. Barcelona, 1963. Fotògraf

llarg, aquest congost estret mesura 1.739 metres. Però la singularitat no es troba en la seva profunditat (el del riu Colorado, a l'estat nord-americà d'Arizona, tot un mite per als qui de petits, a les tardes de dissabte ens va educar la factoria visual de Hollywood, s'enfonsa entre 750 i 1.700 metres), sinó en la seva estretor: menys d'un metre en el punt més estret. Per això diuen que els de la Fou són els canyons més estrets del món.

I és clar, la llegenda s'hi ha abonat. Hàbitat ancestral de bruixes i de genis hostils, poques persones s'hi havien aventurat a entrar fins que un valent anomenat Pere Besti s'hi va endinsar i va copsar-ne la dimensió. Besti va tornar explicant com les àguiles havien fet niu en els forats i excavacions dels penya-segats. I la llegenda va créixer. Fa uns 150 anys, uns trabucaries que havien assaltat una diligència van aconseguir arribar a la part baixa del congost i s'hi van amagar. Els soldats, els Miquelets, no els van trobar mai. I la llegenda va créixer encara més. No va ser fins l'any 1928 quan un grup d'Arles i dels Banys i Palaldà, el poble veí, van aconseguir resseguir el congost sencer: des del principi fins al final. Les gorges de la Fou havien estat explorades en la seva totalitat.

L'any 1885 (43 anys abans de ser explorades), Carles Bosch de la Trinxeria, a *Records d'un excursionista*, descrivia una de les seves sortides a la vall d'Arles. Sortint del poble de Cortsaví, en un camí entre vinyes mortes, alzines i roures, en arribar al mas de la Balma «de cop se us presenta un precipici espantós de 300 metres de

«La Fou és un torrent afluent del riu Tèc que amb els segles ha erosionat les roques fins a formar un congost profund: un canyó o una gorja. A les gorges de la Fou, un tall molt estret a la roca s'enfonsa avall i arriba als 200 metres de profunditat»

els 'abismes de la Fou' i explica que aquestes muralles de pedra, aquest abisme, són resultat d'una commoció geològica pròpia dels Pirineus.

La nostra ja no és la mirada de l'explorador del dinou. Avui, les gorges de la Fou són preparades per a la visita: una passera metàl·lica d'un quilòmetre i mig de llargària permet recórrer-les quasi en la seva totalitat i uns panells expliquen la botànica de la ruta. Consulteu-ne abans els horaris i els preus. Tot i que us deixaran un casc per creuar la passera i que la visita reuneix totes les mesures de seguretat, és un bon exercici sentir-se petit de tant en tant. «Sembla l'entrada de l'infern del Dant», va escriure Carles Bosch evocant el tall de la roca per on s'accedeix a les gorges. Doncs això, l'infern del Dant 🗡️

profunditat, tallat a pic [...] Afigureu-vos una esquerra oberta dins la muntanya, de 300 metres de fondària, entre dues muralles separades només per 15 o 20 metres i d'una extensió de tres quilòmetres. A baix, cap al fons, s'estreny de tal manera, que la separació és només d'un metre [...] Hi corre un torrent que no es veu, el sol no hi ha penetrat mai. En els estrets relleus que formen aquestes muralles calcàries, hi ha una gran vegetació de baixos, saïcs, lledoners i altres arbres que no es coneixen. Són uns abismes que causen horror en mirar-los». Amb la mirada del viatger d'abans del turisme, quan les visites no eren preparades i les mesures de seguretat no es contemplaven, Carles Bosch de la Trinxeria segueix explicant que sobrevolen l'avenc tota mena d'ocells de rapinya. Els anomena

A PEU PER LA COSTA DE ROSES

De cala Pelosa a cap Norfeu

EL LLOC VISITAT PER ORFEU, LA DIVINITAT DE LA MÚSICA, ÉS UN SANTUARI DE FLORA I FAUNA, I LES SEVES AIGÜES SÓN UN ATRACTIU PER A NAVEGANTS I SUBMARINISTES

Josep M. Dacosta > TEXT I FOTOGRAFIA

Sens dubte, el cap Norfeu és el lloc més remot de la Costa Brava. Afortunadament és lliure d'urbanitzacions, tot i que se n'hi projectà una que havia de tenir fins i tot un port, però s'aturà gràcies a l'acció ciutadana, talment com ha passat en la conservació de tants altres valors naturals i culturals del territori. A hores d'ara, el cap Norfeu gaudeix de la màxima protecció a la part emergida —està declarada reserva natural integral— i l'àmbit submarí és una reserva natural parcial, qüestió que permet determinats usos. El conjunt terrestre-marí del cap Norfeu forma part del Parc Natural del Cap de Creus.

La singularitat del cap Norfeu rau en què és una península que s'endinsa prop d'un quilòmetre mar endins perquè la seva naturalesa geològica l'ha fet més resistent que el costaner que l'envolta. Així, les roques calcàries meta-

morfitzades que el constitueixen destaquen clarament del litoral de l'entorn, pissarrós i més fosc. Com un mascaró de proa de la Costa Brava, el seu perfil, amb la roca del Cavall Bernat al vèrtex sud-oest, sembla un rinoceront amb la banya.

El cap Norfeu té una aparença indòmita i, en el seu extrem, admirant la roca del Gat, el paisatge convida a evocar els cinc ingredients que han contribuït al mite de l'Empordà. El primer és tenir un origen hel·lènic: s'explica que Orfeu, rebutjat per Afrodita, vagà pel Mediterrani fins arribar a aquest costaner. Aquí tocà meravellosament la lira, de manera que les muntanyes de Pirineu s'acostaren per sentir-lo millor i provocaren el gran cataclisme que formà el cap Norfeu. La llegenda fou creada per Rómulo Sans i publicada en el seu llibre *El Ampurdán en el siglo XIX*.

En segon lloc, a les aigües del voltant de Norfeu és fàcil imaginar-hi el quartet que han fet de l'Empordà un referent universal: Ferran Adrià recull aigua de mar per a un dels 1.846 plats que ha creat; Josep Pla navega i exclama que aquest cap mereix barretades, a ser possible amb barret de copa; i Salvador Dalí, acompanyat per pescadors, busca les roques que formen el seu teatre d'il·lusions òptiques dins del mètode paranoicocrític. Per completar la simfonia, Narcís Monturiol s'adona del patir dels corallers, cosa que el porta a dissenyar l'Ictineu.

Excursió de mar i muntanya. Norfeu es pot descobrir per terra i mar. A peu, l'excursió parteix de cala Pelosa, indret perfumat pels eucaliptus de la reraplata i amb intensa olor de mar per les algues i posidònies acumulades pels tempo-

Des de la badia de Roses, cap Norfeu sembla un rinoceront emergint del mar. A la dreta, una embarcació passa per davant la roca del Gat.

SORTIDA I ARRIBADA La platja de la Pelosa, a Roses

DISTÀNCIA 5 km

TEMPS 2 hores, sense comptar les aturades

DESNIVELL ACUMULAT 340 m

DIFICULTAT Fàcil

ELEMENTS D'INTERÈS Escales de la cala del Pi, torre de Norfeu, miradors de la roca del Gat i de la punta Prima i barraca dels Palauencs

UNA ÈPOCA PER FER-LO Tot l'any, però amb tramuntana els miradors poden ser perillosos

als a la llargada. Segons Arnald Plujà, la platja té aquest nom per la brossa d'algues d'aquest costaner. Se segueix cap a llevant, pel camí de ronda que mena fins a la garita, element que havia format part del camp de presoners que hi havia hagut després de la Guerra Civil.

Més endavant, el camí passa per davant de la casa dels Rahola, va galgant el mar i arriba, després d'uns 250 metres de la Pelosa, a les escales excavades a la roca pissarrota de la cala del Pi. Per aquest baixant s'havia descarregat i embarcat el raïm que es conreava en el solell de Norfeu. Com a referència, es troba a tocar una figuera de moro de bones dimensions. Més endavant, en continuar el passeig, s'observen les feixes de vinya, mig embardissades per la brolla amb estepa blanca —magnífica a primers d'abril, per la seva florida rosada—, gatosa, romaní i farigola.

El camí continua rost amunt, amb la forta pujada que enfila fins als 169 m d'altitud, on s'erigeix la torre de Norfeu, la talaia per albirar pirates que amenaçaven aquest costaner. Si el temps hi acompanya, la panoràmica a partir d'aquest punt és tota una lliçó de geografia: tot un reguitzell de serralades des

del massís del Canigó fins a la badia de Roses.

Tindrém des d'aquest punt un llarg quilòmetre fins a l'extrem sud-est de Norfeu. Amb sol d'estiu semblaria que la distància es dilata. El terreny és de mala petja i cal anar ben calçat. Es passa per pradells i codines clivellades, en les quals creix a la primavera el lliri (*Iris lutescens*) i a l'hivern el narcís (*Narcissus dubius*), entre d'altres plantes que formen aquest santuari botànic. Hi destaca, a tocar la barraca dels Palauencs, la població d'eixorba-rates (*Astragalus massiliensis*), espècie adaptada als llocs esventats i que pren una forma semiesfèrica.

Els espadats de l'extrem de Norfeu estan units per un sender i permeten visitar els miradors de la roca del Gat, la punta Prima, amb vistes també cap a la Trona, tres accidents geogràfics que tenen el nom d'allò més ben trobat. La tornada es fa pel mateix lloc, tot i que els itineraris poden tancar-se si convé protegir alguna espècie de flora o de fauna.

La navegació de cabotatge per Norfeu és inoblidable i amb mal temps encara més. Malgrat això, durant tot l'any hi ha molts dies de calma per embarcar-se en un caiac i descobrir totes les raconades, com les escales de la punta del Pi, el clot del Boc —on hi ha les restes

d'una xemeneia volcànica— i els esglavons del rec de la Calç, des d'on s'havia embarcat matèria primera cap als forns de calç, com el de la cala Canadell.

Una altra opció és navegar amb els vaixells turístics que salpen del port de Roses, amb més freqüència durant l'estiu, època en què tothom es faria mariner. S'apropen al Gat, fiquen la proa dins els ulls del Pop o els nassos d'en Daunis, saluden la Trona i fan rumb cap a Cadaqués. A l'hivern i a la primavera, entitats naturalistes noliegen aquestes embarcacions per observar aus marines, a qui atrauen tot llençant sardina per la popa.

Molts submarinistes es cabussen en aquests fons, hivern inclòs. Alguns punts d'immersió del cap Norfeu tenen nom propi —com la punta o l'escull dels Meros— i estan formats per parets verticals, curulles de gorgònies vermelles i on és molt probable clissar neros, ben a prop del bussejador. Atès que a Norfeu s'hi va sovint —amb permís de la tramuntana i el llevant—, alguns centres de submarinisme coneixen els amagatalls d'animals difícils d'observar en el reialme de Neptú, com són els cavallets de mar. Ara bé, tots els visitants desitgen tornar a veure la foca mediterrània, el darrer albirament de la qual a la costa catalana fou el 1973, precisament a l'entorn d'aquestes aigües.

Al detall, la torre de Norfeu.

EL GRANER

MÉS DE VINT ANYS
FENT EMBOTITS ARTESANS DE QUALITAT

A l'obrador de la carnisseria familiar de Marcel Puigmal s'hi elaboren tota mena d'embotits cuits i curats, seguint les tècniques artesanals d'abans i fent una acurada selecció de les matèries primeres: fuet, botifarra dolça, botifarra d'ou, botifarra negra, pernil cuit, cansalada curada, llonganissa... Ens trobareu a:

- Carnisseria Marcel Puigmal. Avinguda Marignane, 22 de Figueres. T. 972 50 94 55
- Carnisseria Can Tubau. Carrer Santa Llogaia, 17 de Vilafant. T. 972 51 14 62

També podeu adquirir els nostres productes a: www.elgraner.net

Garantim un lliurament en perfectes condicions gràcies a un servei de logística frigorífica